

O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI: BUGUNGI ISLOHOTLAR VA ERTANGI TARAQQIYOT YO'LI

Samarqand ilg'or kasbiy mahorat texnikumi

Maxsus fan o'qituvchisi

Ergashev Shuxrat Qo'chqarovich

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekiston temir yo'llari tizimida amalga oshirilayotgan zamonaviy islohotlar, infratuzilma modernizatsiyasi, elektrlashtirish ishlari, yuqori tezlikdagi poyezdlar faoliyati hamda xalqaro transport koridorlarini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, temir yo'l tizimining mamlakat iqtisodiyoti, logistika va turizm rivojidadagi o'rni yoritiladi. Kelajakda sun'iy intellekt, raqamlashtirish va "aqli vokzal" texnologiyalarini joriy qilish istiqbollari haqida fikr yuritiladi.

KALIT SO'ZLAR: Temir yo'l, transport tizimi, modernizatsiya, elektrlashtirish, logistika, Afrosiyob, tranzit, xalqaro koridor, raqamlashtirish, yashil iqtisodiyot.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida transport tizimi har qanday davlat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ayniqsa, temir yo'l transporti yuk tashish hajmi, xavfsizlik darajasi, ekologik tozaligi va uzluksiz harakatni ta'minlashi bilan boshqa transport turlaridan ajralib turadi. Shu sababli rivojlangan davlatlar qatorida O'zbekiston Respublikasida ham temir yo'l tizimiga strategik tarmoq sifatida katta e'tibor qaratilmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatimizda temir yo'l infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi temir yo'l yo'nalishlarini barpo etish, mavjud tarmoqlarni elektrlashtirish hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlar mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Avvallari asosan eski texnologiyalarga tayangan temir yo'l tizimi bugungi kunda raqamlashtirish, avtomatlashtirish va yuqori tezlikdagi harakat tizimlari asosida yangilanmoqda. Zamonaviy lokomotivlar, yangi avlod vagonlari va energiya tejoychi uskunalarni tizim samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Bu esa nafaqat yuk tashish hajmini ko'paytirishga, balki aholiga ko'rsatilayotgan xizmat sifatini yaxshilashga ham imkon bermoqda.

Temir yo'l tizimi mamlakat ichki hududlarini o'zaro bog'lash bilan bir qatorda xalqaro iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa,

O'zbekistonning geografik joylashuvi mamlakatni Markaziy Osiyodagi muhim logistika markaziga aylantirish imkoniyatini bermoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolani tayyorlashda tahliliy, statistik, qiyosiy va kuzatuv metodlaridan foydalanildi. O'zbekiston temir yo'llari tizimiga oid rasmiy ma'lumotlar, ilmiy maqolalar va sohaga oid tahliliy manbalar asosida umumlashtirish ishlari olib borildi.

Shuningdek, temir yo'l tizimidagi modernizatsiya jarayonlari, xalqaro transport koridorlari va logistika tarmoqlarining iqtisodiy samaradorligi tahlil qilindi. Tadqiqot davomida zamonaviy texnologiyalar, elektrlashtirish ishlari va raqamlashtirish tizimining transport sohasiga ta'siri o'rganildi.

Maqolada kuzatuv metodidan foydalangan holda "Afrosiyob" va "Jaloliddin Manguberdi" tezurar poyezdlarining aholiga yaratgan qulayliklari ham tahlil qilindi. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida temir yo'l tizimini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari ko'rib chiqildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'zbekiston temir yo'llari tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar qisqa muddat ichida muhim natijalarni bermoqda. Eng avvalo, infratuzilmaning modernizatsiya qilinishi transport xizmatlari sifatini sezilarli darajada oshirdi. Yangi lokomotivlar va zamonaviy vagonlarning xarid qilinishi yuk va yo'lovchi tashish samaradorligini oshirdi.

Ayniqsa, "Afrosiyob" yuqori tezlikdagi poyezdining yo'lga qo'yilishi mamlakat transport tizimida yangi bosqichni boshlab berdi. Ushbu poyezd Toshkent, Samarqand, Buxoro va Qarshi kabi yirik shaharlarga qisqa vaqt ichida yetib borish imkoniyatini yaratdi. Natijada ichki turizm rivojlandi, aholining vaqt tejamlorligi oshdi va xizmat ko'rsatish sifati yaxshilandi.

"Afrosiyob" poyezdining yana bir muhim jihati shundaki, u xalqaro standartlarga mos qulayliklarni taqdim etdi. Zamonaviy o'rindiqlar, internet xizmatlari, xavfsizlik tizimlari va yuqori servis darajasi yo'lovchilarning mamnunligini oshirmoqda.

Shuningdek, "Jaloliddin Manguberdi" nomli zamonaviy tezurar poyezdning yo'lga qo'yilishi ham mamlakat temir yo'l tizimidagi muhim voqealardan biri bo'ldi. Ushbu poyezd xalqimiz tarixida chuqur iz qoldirgan buyuk sarkarda nomi bilan atalishi orqali milliy qadriyatlar va zamonaviy taraqqiyot uyg'unligini namoyon etmoqda.

Temir yo'l tizimida olib borilayotgan elektrlashtirish ishlari ham muhim natijalarni bermoqda. Elektrlashtirilgan temir yo'llar iqtisodiy jihatdan samarali bo'lishi bilan birga ekologik xavfsizlikni ham ta'minlaydi. Dizel yoqilg'isidan foydalanish kamayib, energiya samaradorligi ortmoqda. Natijada atmosferaga chiqariladigan zararli gazlar hajmi qisqarib, ekologik muhit yaxshilanmoqda.

Bu jarayon mamlakatimizda “yashil iqtisodiyot” tamoyillarini amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki ekologik toza transport tizimi bugungi kunning eng dolzarb talablaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekistonning geografik joylashuvi mamlakatni xalqaro transport va logistika markaziga aylantirish uchun katta imkoniyat yaratmoqda. Shu sababli xalqaro temir yo‘l koridorlarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan.

Xitoy – Qirg‘iziston – O‘zbekiston temir yo‘l loyihasi kelajakda mamlakat tranzit salohiyatini bir necha barobar oshirishi mumkin. Ushbu loyiha orqali Sharq va G‘arb davlatlari o‘rtasidagi yuk tashish jarayonlari yanada tezlashadi. Bu esa O‘zbekiston iqtisodiyotiga katta daromad olib keladi.

Shuningdek, Transafg‘on temir yo‘li loyihasi ham muhim strategik ahamiyatga ega. Ushbu loyiha amalga oshirilsa, O‘zbekiston Janubiy Osiyo bozorlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa tashqi savdo hajmini oshirish va logistika xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Kelgusida temir yo‘l tizimida sun‘iy intellekt, avtomatlashtirilgan dispetcherlik boshqaruvi, raqamli chipta tizimi va “aqli vokzal” texnologiyalarini keng joriy qilish rejalashtirilmoqda. Bu esa inson omilini kamaytirish, xavfsizlikni kuchaytirish va xizmat sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Raqamlashtirish jarayonlari transport tizimining shaffofligi va samaradorligini oshirmoqda. Elektron chiptalar, onlayn monitoring tizimlari va avtomatik boshqaruv texnologiyalari xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilamoqda.

Bundan tashqari, temir yo‘l tizimi iqtisodiy taraqqiyot bilan birga ijtimoiy rivojlanishga ham katta hissa qo‘shmoqda. Yangi ish o‘rinlari yaratilmoqda, hududlararo iqtisodiy aloqalar mustahkamlanmoqda va logistika xarajatlari kamaymoqda.

Temir yo‘l sohasidagi islohotlar mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Zamonaviy transport tizimi xorijiy investorlar uchun qulay biznes muhiti yaratmoqda.

Shuningdek, temir yo‘l transporti boshqa transport turlariga nisbatan xavfsizligi bilan ham ustunlik qiladi. Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, temir yo‘l transportida avariya holatlari ancha kam uchraydi. Bu esa aholining ushbu transport turiga bo‘lgan ishonchini oshirmoqda.

Kelajakda yangi temir yo‘l yo‘nalishlarini qurish, mavjud tarmoqlarni kengaytirish va yuqori tezlikdagi poyezdlar sonini ko‘paytirish orqali O‘zbekiston transport tizimining raqobatbardoshligi yanada oshadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda O‘zbekiston temir yo‘llari tizimi mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmog‘iga aylanmoqda. So‘nggi yillarda amalga

oshirilgan modernizatsiya, elektrlashtirish va raqamlashtirish ishlari sohaning rivojlanishiga katta turtki bermoqda.

Yuqori tezlikdagi “Afrosiyob” va “Jaloliddin Manguberdi” poyezdlari aholiga qulay va zamonaviy xizmat ko'rsatishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro transport koridorlari va logistika loyihalari esa mamlakatning tranzit salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Kelgusida sun'iy intellekt, aqlli boshqaruv tizimlari va ekologik texnologiyalarni keng joriy qilish orqali O'zbekiston Markaziy Osiyodagi yirik transport-logistika markaziga aylanishi mumkin.

Temir izlar bo'ylab harakatlanayotgan poyezdlar bugun nafaqat yo'lovchi va yuklarni, balki Yangi O'zbekistonning taraqqiyot sari intilayotgan buyuk orzu-maqсадlarini ham oldinga eltmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. “O'zbekiston temir yo'llari” AJ rasmiy sayti — temir yo'l tizimidagi modernizatsiya, yuk va yo'lovchi tashish ko'rsatkichlari, infratuzilma hamda sohadagi islohotlarga oid rasmiy ma'lumotlar.
2. “O'ztemiryo'lyo'lovchi” AJ tarixi va rivojlanish bosqichlari — O'zbekiston temir yo'llari tizimining shakllanishi, islohotlar va modernizatsiya jarayonlari haqida rasmiy manba.
3. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali — “O'zbekiston temir yo'llari: yangi loyihalar va zamonaviy xizmat” — temir yo'l infratuzilmasini rivojlantirish, elektrovozlar xaridi va yangi loyihalar bo'yicha davlat ma'lumotlari.
4. Kun.uz — yangi temir yo'l yo'nalishlari haqida maqola — yangi yo'lovchi poyezd yo'nalishlari va transport xizmatlari haqida axborot.
5. Kun.uz — Farg'ona vodiysidagi yangi temir yo'l loyihasi — Andijon–Savay–Xonobod temir yo'l uchastkasini modernizatsiya qilib loyixasi haqida ma'lumot.
6. Spot.uz — O'zbekiston temir yo'llarida IT-markaz ochilgani haqida — raqamlashtirish va IT texnologiyalarini joriy qilib jarayonlari b'yicha manba.
7. Мирзиёев Ш.М. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining transport va logistika sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
8. Транспорт логистикаси ва темир йўл инфратузилмаси бўйича илмий мақолалар ва ўқув қўлланмалар
9. Марказий Осиё транспорт коридорлари ва халқаро логистика тизими бўйича таҳлилий материаллар.